

Gezondheidsonderzoek gebruik gevaarlijke stoffen bij Defensie; POMS, Chroom-6 en CARC

Onderzoeksplan WP7 deelonderzoek 2: Medische zorg voor het eigen personeel.

Auteurs:

Mark van Bruggen (RIVM)
Sjors Schulpen (RIVM)

Duur van onderzoek WP7 deelonderzoek 2:

Fase 1 Dossieronderzoek: januari 2016 – februari 2016
Fase 2 Interviews met betrokkenen: maart 2016 – sept 2016
Fase 3 Integratie/rapportage: september – oktober 2016
Fase 4 Toetsing door onafhankelijke deskundigen: november 2016
Rapportage aan Klankbordgroep: december 2016

Inhoud:

Samenvatting van het onderzoeksplan	2
Publiekssamenvatting van het onderzoeksplan	3
1 Algemene inleiding.....	3
1.1 Organisatie van het onderzoek	3
1.2 Onderzoeksvragen	4
1.3 Uitvoering van het onderzoek.....	4
2 Doel van werkpakket 7.....	5
2.1 Doel huidige deelonderzoek.....	5
3 Onderzoeksvragen in dit deelonderzoek van WP7	5
3.1 Algemeen.....	5
3.2 Uitwerking onderzoeksvragen.....	6
3.2.1 Algemeen	6
3.2.2 Specifiek.....	6
4 Methode	8
5 Producten en tijdsplanning	10
6 Tijdsplanning en tussentijdse producten	11
7 Voorbereidende activiteiten.....	11
8 Interactie met andere WP's	11
9 Beschrijving onderzoeksteam WP7 deelonderzoek 2	12
10 Begroting.....	13
BIJLAGE I: Vastgestelde onderzoeksvragen door de Paritaire Commissie	14
BIJLAGE II: Beschrijving consortium en werkpakketten (WP's)	20

Samenvatting van het onderzoeksplan

Het WP7 deelonderzoek deel 2 beschrijft de medische zorg voor (ex)werknemers van Defensie die op POMS-locaties met gevaarlijke stoffen werkten. De focus gaat uit naar de zorg voor degenen die met chroom-6 en/of CARC werkten. Ook het werken met andere gevaarlijke stoffen wordt echter in het onderzoek meegenomen.

Het onderzoek dient inzicht te geven in het zorgaanbod van Defensie voor deze doelgroep en in de keuzes die daaraan ten grondslag lagen. Tevens dient het onderzoek inzichtelijk te maken hoe (ex)werknemers van Defensie aanspraak konden maken op deze zorg. Het deelonderzoek wordt uitgevoerd in vier fasen die samen de benodigde informatie zullen opbrengen om antwoorden te geven op de onderzoeksvragen.

De eerste fase bestaat uit dossieronderzoek, waarbij onder andere gebruik wordt gemaakt van de door Defensie beschikbaar gestelde documenten. Er zal contact worden gezocht met het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG). Tevens zal gebruik worden gemaakt van gegevens van de Rijksbedrijfsgeneeskundige en Gezondheidsdienst (RBB) en diens opvolger, de Arbodienst KL. Daarnaast zal er gezocht worden in nationale en internationale arbeidsgeneeskundige literatuur met betrekking tot dit onderwerp. Dat kan zowel gaan om defensie-specifieke literatuur als om niet-specifieke literatuur waarin de noodzaak tot medisch onderzoek wordt behandeld.

De tweede fase bestaat enerzijds uit interviews en bestudering van medische dossiers van een selectie van (ex)medewerkers van Defensie. Tevens worden sleutelfiguren geïnterviewd die betrokken waren bij – of verantwoordelijk waren voor – het zorgaanbod voor (ex)medewerkers. Behalve met de (ex)werknemers, worden interviews gehouden met:

- bedrijfsartsen/huisartsen van Defensie
- evt. andere verantwoordelijken bij Defensie
- vakbondsvertegenwoordigers
- experts op Arbogebied
- (andere) inhoudelijke experts, zoals klinisch toxicologen

Het gaat om de periode vanaf begin jaren tachtig, dus vanaf het moment dat de POMS-locaties in gebruik werden genomen.

In de derde fase wordt de kennis opgedaan door bestudering van de documenten van Defensie, geïntegreerd met informatie van de meest betrokkenen, zodat een overzicht ontstaat van de medische zorg voor (ex)werknemers van Defensie die werk(t)en met chroom-6, CARC en/of andere gevaarlijke stoffen.

In de vierde en laatste fase wordt dit overzicht voorgelegd aan een panel van onafhankelijke deskundigen, bestaande uit experts op het gebied van regelgeving, arbeidshygiëne en uit bedrijfsartsen. Zij zullen toetsen of de zorgverlening in het verleden in orde is geweest, wat onder andere moet blijken uit het tijdig aanbieden van periodiek geneeskundig onderzoek. Dit panel wordt vanaf het begin bij de onderzoeksopzet en het onderzoek betrokken.

Publiekssamenvatting van het onderzoeksplan

Het huidige deelonderzoek laat zien op welke medische zorg (ex)medewerkers van Defensie die met gevaarlijke stoffen werk(t)en, een beroep konden doen. Belangrijk is wanneer een bepaald medisch onderzoek of test beschikbaar kwam en op welke manier werknemers daar gebruik van konden maken. Het huidige onderzoek richt zich op de POMS-locaties en de focus ligt op het werken met chroom-6 en CARC. Het rapport zal gebaseerd worden op bestaande stukken en interviews met de verantwoordelijken en toetsing volgt door een panel van onafhankelijke deskundigen.

1 Algemene inleiding

1.1 Organisatie van het onderzoek

Het ministerie van Defensie heeft het RIVM gevraagd om te onderzoeken wat de mogelijke effecten voor de gezondheid zijn voor (ex)medewerkers van Defensie na gebruik van chroomhoudende verf en Chemical Agent Resistant Coating (CARC). Chroomhoudende verf en CARC wordt door Defensie gebruikt om militaire voertuigen te behandelen tegen corrosie en chemische stoffen. De (ex)medewerkers melden verschillende typen gezondheidsklachten, waarbij zij zich afvragen of die het gevolg zijn van de werkzaamheden met chroomhoudende verf en CARC. Vooral op POMS-locaties (Prepositioned Organisational Material Storages) van de NAVO werden deze stoffen gebruikt. De POMS-locaties bevinden zich in Brunsum, Eygelshoven, Vriezenveen, Coevorden en Ter Apel. Maar POMS-medewerkers zijn mogelijk ook aan andere gevaarlijke stoffen blootgesteld. Ook op andere Defensielocaties zijn chroomhoudende verf en CARC gebruikt, daarnaast zijn ook hier andere gevaarlijke stoffen gebruikt. Het onderzoek zal zich in eerste instantie richten op de POMS-locaties en op blootstelling aan chroom-6 en CARC.

Het RIVM zal bij het onderzoek ook andere organisaties en onderzoekers met relevante kennis betrekken voor zover nodig om het onderzoek zorgvuldig uit te voeren. Het onderzoek wordt gecoördineerd door het RIVM en wordt uitgevoerd door een consortium van onderzoeksinstituten. Communicatie door het consortium over het onderzoek wordt gecoördineerd door en afgestemd met het RIVM. Het consortium krijgt vertrouwelijke informatie tot zijn beschikking. Door het deelnemen aan het consortium verbinden consortiumpartijen zich aan de toepasselijke regels omtrent geheimhouding die ook voor rijksambtenaren gelden. Elke consortiumpartij zal bij de uitvoer van het onderzoek de benodigde maatregelen nemen om de vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en integriteit van gegevens te garanderen. De werkwijze van het consortium en de afspraken binnen het consortium worden beschreven in een consortium agreement. Het onderzoek wordt begeleid door een Paritaire Commissie bestaande uit vier vertegenwoordigers van zowel werkgevers- als werknemerszijde, een onafhankelijk voorzitter en een onafhankelijk (wetenschappelijk) expert. Het CAOP (Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel) verzorgt het secretariaat van de Paritaire Commissie. Het onderzoek wordt getoetst door een inhoudelijke klankbordgroep.

De resultaten zullen breed beschikbaar zijn, ook voor andere dan de consortiumpartijen.

1.2 Onderzoeksvragen

Alle (ex)medewerkers van Defensie die zich hebben geregistreerd bij het CAOP of ABP zijn uitgenodigd om hun vragen door te geven voor het onderzoek. Ook andere belanghebbenden, zoals vakbonden, Defensie, register-experts, letselschadeadvocaten, de Onderzoeksraad voor Veiligheid en het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten, hebben hun vragen doorgegeven. Vragen zijn ook afkomstig uit de 12 informatiebijeenkomsten die in het najaar van 2014 en begin 2015 zijn georganiseerd voor (ex)medewerkers.

Er zijn meer dan 1.000 vragen doorgegeven om te onderzoeken. Alle doorgegeven vragen zijn geanalyseerd en gebundeld in onderzoeksvragen. Tot nu toe heeft dat geleid tot het opstellen van 34 onderzoeksvragen.

Het RIVM heeft de lijst met onderzoeksvragen voor het "Gezondheidsonderzoek gebruik gevaarlijke stoffen bij Defensie; POMS, chroom-6 en CARC" voorgelegd aan de Paritaire Commissie vergadering van donderdag 11 juni 2015. Tijdens de Paritaire Commissie vergaderingen van donderdag 11 juni 2015 en van donderdag 9 juli 2015 is de lijst van onderzoeksvragen besproken.

De volledige lijst met onderzoeksvragen is bijgevoegd in bijlage I. Het vaststellen van onderzoeksvragen door de Paritaire Commissie is een belangrijke stap in het onderzoek omdat onderzoeksvragen de basis vormen voor de onderzoeksplannen en het onderzoek. De vastgestelde onderzoeksvragen geven aan welke vragen prioriteit hebben.

1.3 Uitvoering van het onderzoek

Het RIVM betreft ook andere onderzoeksinstituten met relevante kennis bij het onderzoek voor zover nodig om het onderzoek zorgvuldig uit te voeren. Het onderzoek wordt gecoördineerd door het RIVM en wordt uitgevoerd door een consortium van onderzoeksinstituten. Het consortium is ingericht op basis van de lijst van opgestelde onderzoeksvragen. De onderzoeksinstituten in het consortium hebben de relevante en aantoonbare expertise die nodig is voor het onderzoeken en beantwoorden van de vastgestelde onderzoeksvragen. Daarom vormt en coördineert het RIVM een onderzoeksconsortium. De verantwoordelijkheid bij het inrichten van het consortium ligt bij het RIVM. Het consortium ontwerpt en voert het onderzoek uit.

De consortiumpartijen zijn:

- RIVM (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu)
- Universiteit Utrecht
- TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek)

Op basis van de lijst van onderzoeksvragen zijn een aantal zogenaamde werk pakketten (WP) ingericht voor het onderzoeken van bij elkaar horende onderzoeksvragen, zie bijlage II. Per WP is er een WP leider die

verantwoordelijk is voor uitvoer van het onderzoek binnen het WP, en per WP zijn er een of meerdere trekkers die verantwoordelijk zijn voor de uitvoer van deelonderzoeken binnen het WP. Onderzoeksvragen die door de Paritaire Commissie zijn vastgesteld worden door het consortium uitgewerkt in verschillende onderzoeksplannen per deelonderzoek (gebaseerd op de verschillende WP's).

2 Doel van werkpakket 7

WP 7 bestaat uit twee deelonderzoeken:

- Deelonderzoek 1 heeft als doel inzicht te geven in onderzoeksmethoden waarmee kan worden aangetoond dat personen blootgesteld zijn aan, of gezondheidseffecten hebben ondervonden door, het werken met chroom-6 en/of CARC. Aan dit onderdeel liggen de onderzoeksvragen 29 en 30 (zie bijlage I) ten grondslag; het wordt door TNO uitgewerkt en uitgevoerd en is elders beschreven in een apart onderzoeksplan.
- Deelonderzoek 2 wordt door het RIVM uitgevoerd en het plan hiervoor wordt hier beschreven. Het heeft als belangrijkste doel inzicht te geven in het zorgaanbod van Defensie in de periode dat (ex)werknemers werken of werkten met chroom-6 en/of CARC. Neevendoelen zijn inzicht geven in (1) de overwegingen die ten grondslag hebben gelegen aan de keuze voor dit zorgaanbod en in (2) de mogelijkheden voor (ex)werknemers van Defensie om aanspraak te maken op het zorgaanbod. Aan dit deelonderzoek 2 liggen de vragen 31 – 33 (zie verder) ten grondslag.

2.1 Doel huidige deelonderzoek

Het doel van het huidige onderzoeksplan is te toetsen of er in de medische zorg voor (ex)medewerkers van Defensie op de POMS-locaties voldoende rekening is gehouden met de risico's van het werken met gevaarlijke stoffen zoals chroom-6 en CARC. Daarbij wordt ook de implementatie van de medische zorg beoordeeld, de communicatie erover en de mogelijkheden voor (ex)werknemers van Defensie om er aanspraak op te maken. Omdat het denkbaar is dat het zorgaanbod niet op alle POMS-locaties identiek was, wordt ook onderzoek gedaan naar mogelijke verschillen, hetzij bij de introductie, hetzij bij de implementatie van de medische zorg. Vanzelfsprekend wordt rekening gehouden met voortschrijdend inzicht, zowel op het gebied van kennis en normering van gevaarlijke stoffen, als op het gebied van de inrichting van een verantwoorde arbozorg. De toetsing zelf vindt plaats door een panel van onafhankelijke experts, op het gebied van regelgeving, arbeidshygiëne en bedrijfsgezondheidszorg.

3 Onderzoeksvragen in dit deelonderzoek van WP7

3.1 Algemeen

Dit deelonderzoek moet een antwoord geven op de volgende door de Paritaire Commissie vastgestelde onderzoeksvragen:

31. Wanneer heeft Defensie welk (lichamelijk) medisch onderzoek voor (ex-)medewerkers van Defensie aangeboden? Welke afwegingen hebben plaatsgevonden voor de keuze hiervoor?
32. Wie bepaalt welke (medische) onderzoeken worden uitgevoerd voor (ex-)medewerkers van Defensie?
- kosten
 - op welke termijn
 - wie voert deze onderzoeken uit
 - communicatie hierover
33. Wat is de procedure voor het consulteren van een arts door een (ex)medewerker van Defensie met betrekking tot:
- rol huisarts en bedrijfsarts
 - blootstelling aan chroom-6 en/of CARC

Met de antwoorden op deze drie vragen moeten in principe alle vragen beantwoord kunnen worden die op het gebied van zorgaanbod door (ex)medewerkers van Defensie en andere belanghebbenden zijn gesteld. Uiteraard moet het onderzoek zo zijn opgezet dat ook alle maatschappelijke en wetenschappelijke vragen op het terrein van medisch onderzoek of zorgaanbod beantwoord kunnen worden. Daarom zijn de onderzoeksvragen opgesplitst, zodat de problematiek op een systematische wijze wordt doorlopen. De hieruit resulterende deelvragen (paragraaf 3.2.2) geven ons inziens een goed overzicht van de problematiek die nu bekend is.

3.2 Uitwerking onderzoeksvragen

3.2.1 Algemeen

Voor de beantwoording van de vragen 31 – 33 is het volgende belangrijk:

1. de organisatie van de medische zorg van Defensie met betrekking tot het werken met gevaarlijke stoffen als chroom-6 en/of CARC, aangevuld met inzichten en afspraken die daaraan ten grondslag lagen.
2. de concretisering van deze medische zorg en de wijze waarop Defensie daarover heeft gecommuniceerd. Ook belangrijk is of dat overal op dezelfde manier en op hetzelfde moment is gebeurd.
3. de overwegingen waarom juist deze aanpak van de medische zorg is gekozen en de vraag hoe (en of) is vastgesteld dat het zorgaanbod in de praktijk succesvol was.
4. De focus ligt in dit onderzoeksplan op de POMS-locaties en het werken met chroom-6. In de daarop volgende fasen komt het werken met CARC en andere gevaarlijke stoffen aan bod.

3.2.2 Specifiek

Hieronder volgt een opsplitsing in deelvragen van achtereenvolgens de vragen 31, 32 en 33, waarin bovenstaande punten in detail terugkomen. NB Deze opsplitsing is ook bruikbaar als leidraad voor interviewvragen.

Oorspronkelijke vraag 31

Wanneer heeft Defensie welk (lichamelijk) medisch onderzoek voor (ex)medewerkers van Defensie aangeboden? Welke afwegingen hebben plaatsgevonden voor de keuze hiervoor?

Sub-vragen

- Op welk moment heeft Defensie gezondheidsonderzoek resp. de mogelijkheid tot consultatie van een arts of verpleegkundige aangeboden aan werknemers die werkten met chroom-6, CARC of andere gevaarlijke stoffen?
- Waar bestond dat onderzoek resp. consult uit?
 - Keuring vooraf/vragenlijst
 - Medisch onderzoek op verzoek
 - Verplicht medisch onderzoek/screening
 - Bloed- of urineonderzoek
 - anders
- Wat was de reden om een medisch onderzoek of een consult aan te bieden?
 - (individuele) klachten over blootstelling of ziekte
 - problemen om de blootstelling te beperken
 - nieuwe inzichten respectievelijk de "stand der wetenschap"
 - internationale (NAVO) afspraken
 - informatie van de fabrikant of van (evt. commerciële) gebruikers van deze stoffen
- Wat waren de afwegingen om juist dit zorgaanbod te kiezen (en een ander niet of later)?
 - Hadden werknemers (beroepsverenigingen) invloed?
 - Was het een gevolg van (inter)nationale afspraken?
- Was dit zorgaanbod op alle locaties op hetzelfde tijdstip en op dezelfde wijze beschikbaar?
 - Zo ja, hoe is dan hierover gecommuniceerd.
- Was voor de concretisering van het zorgaanbod training nodig, van artsen, verpleegkundigen of anderen van de medische staf.
- Waren deze afspraken in lijn met het zorgaanbod bij vergelijkbare bedrijven of bij andere militaire organisaties?
- Is het zorgaanbod (naar de mening van de ondervraagden) tijdig geïmplementeerd, gezien wat bekend was over deze stoffen?
- Hoe zijn andere werkgevers dan Defensie daarmee omgegaan?
- Is er, terugkijkend, door Defensie voldoende geanticipeerd op de gevolgen van het werken met chroom-6, CARC of andere gevaarlijke stoffen?
- Is/was het zorgaanbod in overeenstemming met de stand der wetenschap?

Oorspronkelijke vraag 32

Wie bepaalt welke (medische) onderzoeken worden uitgevoerd voor (ex)-medewerkers van Defensie?

- kosten
- op welke termijn
- wie voert deze onderzoeken uit
- communicatie hierover

Sub-vragen

- Op welke (medische) onderzoeken kan een (ex)medewerker van Defensie aanspraak maken als hij meent klachten of een ziekte te hebben die het gevolg zou kunnen zijn van het werken bij Defensie¹. NB ook wanneer dat werken in het verleden heeft plaats gehad.
- Op welke onderzoeken kan een (ex)medewerker van Defensie aanspraak maken als hij meent (nu of in de toekomst) risico te lopen op dergelijke klachten of ziektes
- Heeft Defensie speciale testen of onderzoeken beschikbaar gesteld voor werknemers die op POMS-locaties met chroom-6, CARC en andere gevaarlijke stoffen werken? Zo ja, sinds wanneer?
- Zijn/waren deze onderzoeken/testen verplicht?
- Zijn deze onderzoeken/testen voor alle (ex)medewerkers van Defensie met een geschiedenis van mogelijke blootstelling, toegankelijk?
- Zo nee, wat zijn de criteria om hiervoor in aanmerking te komen en wie stelt vast of aan de criteria is voldaan?
- Is er een bezwaar- of beroepsprocedure?
- Als er dergelijke onderzoeken zijn, hoe is daarover gecommuniceerd?
- Wie voeren de onderzoeken uit?
- Hoe worden de kosten vergoed?
- Is een second opinion mogelijk?
- Kan er ook na afloop van het dienstverband, een beroep worden gedaan op deze onderzoeken/testen?
- Is er sprake van nazorg, of psychische begeleiding

Oorspronkelijke vraag 33

Wat is de procedure voor het consulteren van een arts door een (ex)-medewerker van Defensie met betrekking tot:

- rol huisarts en bedrijfsarts
- blootstelling aan chroom-6 en/of CARC

Sub-vragen

- Hoe is - respectievelijk was - de medische zorg voor (ex)werknemers van Defensie geregeld en wat zijn (waren) rollen en verantwoordelijkheden van (militair) huisarts, bedrijfsarts en/of militair arts.
- Wat moet een (ex)werknemer doen, die vermoedt dat zijn/haar klachten het gevolg zijn van het werken chroom-6, CARC of andere gevaarlijke stoffen).
- Waar is dat beschreven / Hoe is dat bekend gemaakt?
- Is er een bezwaar- of beroepsprocedure?

4 Methode

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen 31 – 33 is gedetailleerde informatie nodig hoe de medische zorg bij Defensie is/was georganiseerd, in het bijzonder rond het (deels onontkoombare) omgaan met gevaarlijke stoffen. Daarnaast is het belangrijk na te gaan hoe de zorg in de loop der tijd is geconcretiseerd, wat de ervaringen waren en of ze noop-

¹ Aangenomen wordt dat een patiënt met niet-werkgerelateerde klachten contact zoekt met zijn huisarts.

ten tot herziening of aanpassingen. Vanzelfsprekend zal er extra aandacht worden besteed aan documenten waarin de gevaren van het werken met chroom-6 en/of CARC worden geadresseerd. Ook wordt nagegaan of op alle POMS-locaties dezelfde aanpak is gehanteerd. Het deelonderzoek wordt uitgevoerd in verschillende fasen die samen de benodigde informatie zullen opbrengen om antwoord te geven op de onderzoeksvragen.

De eerste fase bestaat uit dossieronderzoek, waarbij onder andere gebruik wordt gemaakt van de door Defensie beschikbaar gestelde documenten. Er zal contact worden gezocht met het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG). Tevens zal gebruik worden gemaakt van gegevens van de Rijksbedrijfsgeneeskundige en Gezondheidsdienst (RBB) en diens opvolger, de Arbodienst KL. Daarnaast zal er gezocht worden in nationale en internationale arbeidsgeneeskundige literatuur met betrekking tot dit onderwerp. Dat kan zowel gaan om defensie-specifieke literatuur als om niet-specifieke literatuur waarin de noodzaak tot medisch onderzoek wordt behandeld.

De tweede fase bestaat enerzijds uit interviews en bestudering van medische dossiers van een (nader te bepalen) selectie van (ex)medewerkers van Defensie. Tevens worden sleutelfiguren geïnterviewd die betrokken waren bij – of verantwoordelijk waren voor – het zorgaanbod voor deze (ex)medewerkers.

Voorbehoud: Het gebruik van individuele medische dossiers vereist "informed consent". Zekerheidshalve wordt nagegaan of voor het gebruik van informatie uit medische dossiers toestemming van een METC noodzakelijk is".

Behalve met de (ex)werknemers, worden ook interviews gehouden met sleutelfiguren die betrokken waren bij, of verantwoordelijk waren voor, het zorgaanbod voor (ex)medewerkers van Defensie. Zo kunnen de gegevens uit de documenten van Defensie, worden getoetst aan de kennis van betrokkenen en deskundigen. In de (nog te maken) gestandaardiseerde vragenlijst worden dus ook de resultaten van de eerste fase verwerkt. Daarbij kan het noodzakelijk zijn interviews te houden op meerdere POMS-locaties.

Het gaat om interviews met de volgende functies/personen:

- bedrijfsartsen/huisartsen van Defensie
- evt. andere verantwoordelijken bij Defensie
- vakbondsvertegenwoordigers
- experts op Arbogebied
- (andere) inhoudelijke experts, zoals klinisch toxicologen

Het gaat om de periode vanaf begin jaren tachtig, dus vanaf het moment dat de POMS-locaties in gebruik werden genomen. Dat betekent dat er met hulp van Defensie ook moet worden nagegaan hoe personen die inmiddels niet meer bij Defensie werken, kunnen worden opgespoord.

In de derde fase wordt de kennis opgedaan door bestudering van de documenten van Defensie, geïntegreerd met informatie van de meest betrokkenen, zodat een overzicht ontstaat van de medische zorg voor

(ex)werknemers van Defensie die werk(t)en met chroom-6, CARC en/of andere gevaarlijke stoffen.

De vierde fase bestaat uit een toetsing door een *panel van onafhankelijke deskundigen* (zie verder) die moeten beoordelen of het zorgaanbod van Defensie voldeed aan wat verwacht kan worden van goed werkgeverschap.

Hierbij wordt rekening gehouden met wat destijds gangbaar was, en met voortschrijdend inzicht in het omgaan met gevaarlijke stoffen. Op voorwaarde dat er voldoende informatie beschikbaar is, zal de door Defensie geleverde medische zorg ook worden afgezet tegen die van andere werkgevers – ook Defensieorganisaties in het buitenland/NAVO – die te maken hebben met chroom-6 blootstelling van hun personeel.

Panel van deskundigen

Functie

Het panel van deskundigen dat de eindtoetsing doet, fungeert gedurende de rest van het onderzoek als klankbord, respectievelijk reviewgroep. Met hen zal de aanpak uitvoerig worden doorgesproken en er zal geregeld worden gerapporteerd over de voortgang.

Samenstelling

Het panel van onafhankelijke deskundigen dient aanvullende kennis te hebben op het gebied van arbeidsomstandigheden en op het gebied van aan arbeidsomstandigheden toegeschreven ziektes. Daarom zullen in het panel een bedrijfsarts met een gedegen kennis van de arboregelgeving, een arbeidstoxicoloog, een klinisch toxicoloog en een deskundige op het gebied van arbeidsgerelateerde gezondheidsproblemen zitting hebben.

5 Producten en tijdsplanning

Het eindrapport is een openbaar rapport met bevindingen over de aard, de toegankelijkheid, de tijdigheid en de realisatie van de medische zorg voor (ex)werknemers van Defensie die werkten met chroom-6 en/of CARC en eventuele andere gevaarlijke stoffen op de POMS locaties.

De hoofdpunten zijn:

1. Wanneer heeft Defensie (welk) medisch onderzoek aangeboden aan (ex)werknemers van Defensie die, door het werken op de POMS-locaties:
 - a. blootgesteld zijn (geweest) aan chroom-6 en/of CARC, en evt. andere gevaarlijke stoffen
 - b. ziek zijn geworden door chroom-6 en/of CARC, en evt. andere gevaarlijke stoffen.
2. Welke actoren bepalen/bepaalden de toegang tot deze zorg, wie verlenen/verleenden deze zorg en hoe is/wordt hierover gecommuniceerd, met extra aandacht voor de rol van huisarts en bedrijfsarts.

- Was het zorgaanbod adequaat en tijdig, rekening houdend met voortschrijdend inzicht in het omgaan met gevaarlijke stoffen, i.h.b. chroom-6 en CARC.

Als daarover voldoende informatie beschikbaar is, zal het rapport tevens een vergelijking bevatten van het zorgaanbod van Defensie met dat van andere werkgevers.

Het eindrapport bevat een publiekssamenvatting en een audiovisuele presentatie/videofilm, geschikt voor een groter publiek.

6 Tijdsplanning en tussentijdse producten

FASE / PRODUCT	PERIODE	Klankbordgroep
Fase 1: dossieronderzoek	Jan. – febr. 2016	
Fase 2a: interv. werknemers	Maart – juni 2016	
Fase 2b: interv. deskundigen	April – sept. 2016	
Fase 3: integratie/rapportage conceptrapport	Sept – okt. 2016	september 2016
Fase 4: toetsing	Oktober 2016	
Verwerken commentaar	November 2016	
Eindrapport (concept)		December 2016

7 Voorbereidende activiteiten

Een eerste kennismaking met enkele bedrijfsartsen van Defensie heeft plaatsgehad op 26 juni. Inmiddels is begonnen met de eerste oriëntatie op de literatuur die door Defensie openbaar is gemaakt.

8 Interactie met andere WP's

Bij de beantwoording van de vragen in WP7 deelonderzoek 2 zijn er duidelijke relaties met het onderzoek dat in andere WP's plaatsvindt.

De volgende informatie is daarbij van belang:

- sinds wanneer werkten (ex)werknemers van Defensie met producten die chroom-6 of CARC bevatten? Voor het huidige deelonderzoek is de tijdsperiode gedefinieerd door de periode waarop de POMS locaties in dienst waren (WP3 en WP5).
- Wanneer had Defensie zich bewust kunnen (of moeten) zijn van het risico van chroom-6 (en/of CARC) voor zijn werknemers (WP8).
- Hoe aannemelijk is het dat een gezondheidseffect het gevolg is van blootstelling aan chroom-6, en is het mogelijk om een inschatting te maken van het risico op dat gezondheidseffect (WP6)?
- Wanneer realiseerde Defensie zich dat extra aandacht en/of beschermende maatregelen noodzakelijk waren voor werknemers die werkten met chroom-6 en/of CARC (WP8)?
- Wat was daarvoor de aanleiding (WP8)?

6. Hoe uitte zich dat (WP8):
 - Algemene werkinstructies
 - Training, toezicht
 - Beschikbaar stellen van PBM's
 - Beperking werkduur/toepassing
 - Medisch onderzoek (WP 7; zie boven)
 - Initiatieven om vervangende middelen te gebruiken
 - Communicatie-initiatieven
7. Ook in andere WP's zijn gesprekken met (ex)medewerkers gepland. De gesprekken zullen onderling worden afgestemd om het aantal contactmomenten beperkt te houden. Daarbij wordt rekening gehouden met medische gegevens die persoonlijk of vertrouwelijk zijn.

9 Beschrijving onderzoeksteam WP7 deelonderzoek 2

Mark van Bruggen heeft na zijn artsen opleiding eerst enige jaren curatief gewerkt. Na 8 jaar heeft hij zich gespecialiseerd tot medisch milieukundige, aanvankelijk werkzaam bij de GGD Amsterdam en later bij het RIVM. Sinds hij daar werkt, heeft hij regelmatig te maken met verontruste burgers die zich tot de overheid wenden omdat ze bezorgd zijn over hun gezondheid en dat toeschrijven aan omgevingsfactoren.

In 2013 heeft hij als arts-onderzoeker gedetacheerd bij de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Hij heeft daar meegewerkt aan een onderzoek naar de zorg rond het levenseinde in het Ruwaard van Putten Ziekenhuis. Hij heeft daar veel ervaring opgedaan met het interviewen van betrokkenen en deskundigen binnen en buiten het ziekenhuis.

Sjors Schulpen heeft een achtergrond in biotechnologisch en moleculair laboratoriumonderzoek. In 2009 heeft hij zijn master in moleculaire gezondheidswetenschappen behaald. Met zijn grote interesse in mens en (de effecten op) gezondheid, heeft hij zich verder gespecialiseerd in de toxicologie. In 2015 heeft hij zijn promotieonderzoek in de ontwikkelingstoxicologie en registratie als erkend toxicoloog afgerond.

Marleen Kraaij - Dirkzwager begon haar loopbaan als arts in Papua Nieuw Guinea en Soedan. Na terugkeer in Nederland werkte zij tussen 2008 en 2011 als beleidsmedewerker bij de afdeling Crisisbeheersing en Infectieziekten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (betrokken bij de aanpak van de Q-koorts uitbraak, de Mexicaanse griep, antimicrobiële resistentie, de bestrijding van exotische muggen en de discussies over de intensieve veehouderij). En marge behaalde zij haar Master in Public Health aan de London School for Hygiene and Tropical Medicine. Sinds 2011 is zij werkzaam bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), waar zij de specialisatie tot arts Maatschappij en Gezondheid voltooide binnen de Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding met een stage binnen het Centrum Milieu en Veiligheid (chromosomale VI project). Haar (onderzoeks)interesse richt zich op het ontwikkelen van een methodiek voor snelle stakeholderanalyse en – participatie in dyna-

mische situaties, zoals grote infectieziekte-uitbraken of ten tijde van maatschappelijke/ politieke onrust rondom een (ervaren) gezondheidsdreiging.

Nicole Palmen is gecertificeerd arbeidshygiënist (RAH) en toxicoloog (ERT) en is gepromoveerd op een toxicologisch onderwerp. Ze werkt sinds 2011 bij het RIVM en beoordeelt werknemersblootstellingen in het kader van REACH en doet onderzoek naar ARBO-gerelateerde onderwerpen in opdracht van het ministerie van SZW. Eén van haar onderzoekstaken is het identificeren en evalueren van nieuwe risico's ten gevolge van werkersblootstelling aan gevaarlijke stoffen. Voordat ze bij RIVM in dienst trad werkte ze 17 jaar als consultant arbeidshygiëne en toxicologie bij een Arbodienst voor een breed scala aan bedrijven. Nicole Palmen is tevens WP-leider van WP6.

10 Begroting

In onderstaande tabel zijn de producten van WP7.2 en de totale geraamde kosten vermeld voor de uitvoering van het huidige onderzoeksplan. Geraamde kosten voor RIVM personeel worden exclusief BTW gedeclareerd. Externe inhuur en andere materiele kosten zullen inclusief BTW gedeclareerd worden. In het totaal bedrag in onderstaande tabel is dit verwerkt.

FASE / PRODUCT	PERIODE	Kosten
Fase 1: literatuurreview	januari 2016 - februari 2016	€15.420
Fase 2a: interview werknemers	maart – juni 2016	€50.880
Fase 2b: interview deskundigen	april - september 2016	€35.700
Fase 3: integratie/rapportage	September - oktober 2016	€24.200
Fase 4: kosten panel/reviewgroep	Oktober 2016	€ 6.250
Verwerken commentaar	November 2016	€ 5.940
Communicatie		€23.500
Coördinatie + overleg		€13.200
	totaal	€175.240

BIJLAGE I: Vastgestelde onderzoeksvragen door de Paritaire Commissie

Het RIVM heeft de lijst met onderzoeksvragen voor het “Gezondheidsonderzoek gebruik gevaarlijke stoffen bij Defensie; POMS, chroom-6 en CARC” voorgelegd aan de Paritaire Commissie vergadering van donderdag 11 juni 2015. Tijdens de Paritaire Commissie vergaderingen van donderdag 11 juni 2015 en van donderdag 9 juli 2015 is de lijst van onderzoeksvragen besproken.

De volledige lijst met onderzoeksvragen is hieronder weergegeven. De volgende categorieën en vragen zijn door de Paritaire Commissie op 11 juni 2015 en 9 juli 2015 vastgesteld om uitgewerkt te worden in onderzoeksplannen:

- Categorie: **Chroom-6**, vraag 1-3
- Categorie: **CARC**, vraag 4-6
- Categorie: **Blootstelling**, vraag 7-10
- Categorie: **Kinetiek**, vraag 11
- Categorie: **Effecten**, vraag 12-17 en 18
- Categorie: **Normen/recht op bescherming**, vraag 20-21
- Categorie: **Risico**, vraag 22-27
- Categorie: **Medische testen/onderzoek**, vraag 29-33
- Categorie: **Manier van onderzoek doen**, vraag 34

De vragen 19 (schadelijke effecten op milieu door chroom-6 en/of CARC) en 28 (juridische vragen en vragen over aansprakelijkheid) zijn in deze vergaderingen nog niet vastgesteld om uitgewerkt te worden in onderzoeksplannen door de Paritaire Commissie.

Introductie

De lijst van onderzoeksvragen voor het RIVM-onderzoek “Gezondheidsonderzoek gebruik gevaarlijke stoffen bij Defensie; POMS, chroom-6 en CARC” is gebaseerd op de verzamelde vragen van alle belanghebbenden, waaronder (ex-)medewerkers van Defensie, Ministerie van Defensie, Kamerbrieven en Kamervragen, vakbonden, register-experts, letselschade advocaten, Nederlands Centrum voor Beroepsziekten en Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Op dit moment is deze lijst van onderzoeksvragen een **groeidocument** omdat het verzamelen van vragen van belanghebbenden nog door gaat.

Alle vragen die door belanghebbenden zijn gesteld zijn gecategoriseerd. Alle verzamelde vragen van alle belanghebbenden zijn vertaald naar een (kortere) lijst met onderzoeksvragen, waarin al deze verzamelde vragen zijn verwerkt. Ook de onderzoeksvragen zijn op dezelfde wijze gecategoriseerd als de vragen van belanghebbenden, waardoor het transparant is welke vragen zijn gebruikt voor het formuleren van welke onderzoeksvragen.

Als onderzoeksvragen zijn twee typen onderzoeksvragen te onderscheiden:

- a) Onderzoeksvragen die met algemeen (wetenschappelijk) literatuuronderzoek kunnen worden beantwoord. Dit zijn onderzoeksvragen die niet specifiek voor de Defensie situatie hoeven te zijn.
- b) Specifieke onderzoeksvragen met betrekking tot de Defensie situatie.

Beantwoording van deze specifieke onderzoeksvragen met betrekking tot de Defensie situatie kan betekenen dat informatie op basis van onderzoeksvragen (a) en (b) gecombineerd moeten worden. Het signaleren van onvolledigheden in de kennis en informatie maakt ook deel uit van het beantwoorden van onderzoeksvragen, evenals het bepalen van de noodzaak tot verder onderzoek.

Als er in de onderzoeksvragen wordt gesproken over (ex-)medewerkers van Defensie dan betekent dat in de bredere zin ook uitzendkrachten en burgerpersoneel dat niet in dienst was bij Defensie, maar die wel werkzaamheden hebben uitgevoerd voor Defensie.

De vragen zijn opgesteld voor chroom-6 en CARC. Voor andere gevaarlijke stoffen zouden dezelfde onderzoeksvragen opgesteld kunnen worden.

Het RIVM coördineert het onderzoek en dit kan betekenen dat specifieke vragen ook door andere partijen/experts buiten het RIVM kunnen worden beantwoord.

Onderzoeksvragen

Hieronder staan de onderzoeksvragen per categorie, en per categorie is het onderscheid gemaakt tussen vragen die met algemeen (wetenschappelijk) literatuur kunnen worden onderzocht (zogenaamde algemene vragen) en specifieke vragen met betrekking tot de Defensie situatie (zogenaamde vragen m.b.t. Defensie situatie).

CHROOM-6

Algemene vragen

1. Wat is chroom(-6)?
 - a. Wat zijn de verschijningsvormen van chroom?
 - b. Heeft chroom een essentiële functie in het lichaam?
 - c. Wat zijn de eigenschappen van chroom-6 (o.a. fysisch-chemische eigenschappen)?
 - d. Waar wordt chroom-6 toegepast en waarvoor (toepassing, sectoren, materialen)?

Vragen mbt Defensie situatie

2. Welke producten waarmee bij Defensie is gewerkt bevatten chroom-6 (per locatie, werkzaamheden, tijdsperiode)?
3. Welke gehalten aan chroom-6 bevatten deze producten (per locatie, werkzaamheden, tijdsperiode)?

CARC (chemical agent resistant coating)

Algemene vragen

4. Wat is CARC?
 - a. Wat is de samenstelling van CARC?
 - b. Wat zijn de eigenschappen van CARC (o.a. fysisch-chemische eigenschappen)?
 - c. Waar wordt CARC toegepast en waarvoor (toepassing, sectoren, materialen)?

Vragen mbt Defensie situatie

5. Welke producten zijn bij Defensie gebruikt als CARC (per locatie, werkzaamheden, tijdsperiode)?
6. Wat was de samenstelling van deze producten (per locatie, werkzaamheden, tijdsperiode)?

BLOOTSTELLING

Algemene vragen

7. Hoe kun je met chroom-6 en/of CARC in contact komen?
 - a. In welke materialen/producten zit chroom-6 en/of CARC, incl. de producten die door de consument worden gebruikt?
 - b. Wat is de blootstelling aan chroom-6 (inhalatoir, dermaal en oraal) via de leefomgeving of levensstijl (o.a. voeding, roken, water, buitenlucht)?
 - c. In welke arbeidssituaties, bij welke werkzaamheden en in welke tijdsperiodes (buiten Defensie) is blootstelling aan chroom-6 en/of CARC mogelijk (inhalatoir, dermaal en oraal) en wat is daarbij de blootstelling?

Vragen mbt Defensie situatie

8. Wat was/is de blootstelling (inhalatoir, dermaal en oraal) aan chroom-6 en/of CARC voor (ex-)medewerkers van Defensie?
Gebruikmakend van beschikbare informatie (uit documenten van Ministerie van Defensie en gesprekken met (ex-)werknemers en eventueel vervolgonderzoek) over:
 - locatie
 - functie
 - werkzaamheden
 - werkomstandigheden
 - blootstellingsduur
 - tijdsperiode
 - beschermingsmaatregelen
9. Aan welke andere gevaarlijke stoffen werden (ex-)medewerkers van Defensie blootgesteld?
10. Wat was/is de blootstelling (inhalatoir, dermaal en oraal) aan deze andere gevaarlijke stoffen?

KINETIEK

Algemene vragen

11. Wat doet het lichaam met chroom-6 en/of CARC?
 - a. Opname
 - b. Verdeling
 - c. Omzetting
 - d. Uitscheiding

EFFECTEN

Algemene vragen

12. Welke effecten op de gezondheid zijn gerelateerd aan blootstelling aan chroom-6 en/of CARC? En wat is de tijdsduur tussen blootstelling aan chroom-6 en/of CARC en openbaren van de effecten op de gezondheid?
13. In hoeverre zijn er nog onvolledigheden in de kennis en informatie met betrekking tot effecten op de gezondheid en relatie met blootstelling aan chroom-6 en/of CARC?
14. Welke effecten op de gezondheid voor familieleden en nageslacht zijn gerelateerd aan blootstelling aan chroom-6 en/of CARC?
15. Welke zeer vroege effecten op de gezondheid zijn gerelateerd aan blootstelling aan chroom-6 en/of CARC?
16. Is er bij een relatie tussen effecten op de gezondheid en blootstelling aan chroom-6 en/of CARC sprake van een interactie met leefomgeving, levensstijl en genetische achtergrond (o.a. voeding, roken, water, buitenlucht)?
17. Is er bij een relatie tussen effecten op de gezondheid en blootstelling aan chroom-6 en/of CARC sprake van een interactie met andere gevaarlijke stoffen?

Vragen mbt Defensie situatie

18. Welke effecten op de gezondheid worden er gerapporteerd door (ex-)medewerkers van Defensie (gespecificeerd voor locatie, functie, werkzaamheden, werkomstandigheden, blootstellingsduur, tijdsperiode)?
19. Worden schadelijke effecten op het milieu door gebruik chroom-6 en/of CARC ook onderzocht? Zo ja, wat zijn deze effecten?

NORMEN/RECHT OP BESCHERMING

Algemene vragen

20. In de tijd:
 - a. Sinds wanneer is er bekend dat chroom-6 en/of CARC schadelijk is voor de gezondheid (op basis van wetenschappelijke literatuur)?
 - b. Wat waren/zijn normen van chroom-6 en/of CARC voor de algemene populatie?
 - c. Wat zijn de gezondheidkundige adviezen geweest voor arbeidsnormering van chroom-6 en/of CARC?
 - d. Wat waren/zijn normen/arboretgeving van chroom-6 en/of CARC voor werknemers die met chroom-6 en/of CARC werken?
 - e. Met welke beschermingsmaatregelen diende/dient een werkgever zijn werknemers tegen blootstelling aan chroom-6 en/of CARC te beschermen (stand van de techniek)?
 - f. In hoeverre waren bovenstaande punten afwijkend voor andere (commerciële) organisaties vergeleken met de situatie bij Defensie?

Vragen mbt Defensie situatie

21. In de tijd:
 - a. Sinds wanneer is er bij (de verschillende lagen bij) Defensie bekend dat chroom-6 en/of CARC schadelijk is voor de gezondheid? Hoe werd dat bekend gemaakt binnen Defensie of hoe werden (ex-)medewerkers van Defensie hierover geïnformeerd?
 - b. Wat waren/zijn normen/arboretgeving van chroom-6 en/of CARC voor (ex-)werknemers van Defensie die met chroom-6 en/of CARC werken? En zijn deze nageleefd?
 - c. Wat waren/zijn de gebruiken binnen Defensie voor (ex-)werknemers van Defensie die met chroom-6 en/of CARC werken? En zijn deze nageleefd?
 - d. Wat was/is het arbogericht beleid binnen Defensie voor (ex-)werknemers van Defensie die met chroom-6 en/of CARC werken? En is deze nageleefd?
 - e. Wat was/is de zorgplicht van Defensie voor (ex-)werknemers van Defensie die met chroom-6 en/of CARC werken? En is deze nageleefd?
 - f. Welke beschermingsmaatregelen werden/worden bij Defensie toegepast om (ex-)medewerkers van Defensie te beschermen tegen blootstelling aan chroom-6 en/of CARC (afhankelijk per locatie, functie, werkzaamheden, werkomstandigheden en tijdsperiode) (stand van de techniek)?
 - g. Welke afwegingen hebben plaatsgevonden over het al dan niet blijven toepassen van chroom-6 en/of CARC, toen de effecten op de gezondheid bekend werden? Wie was daarvoor verantwoordelijk?
 - h. Wat was de rol/verantwoordelijkheid met betrekking tot het naleven van normen/arboretgeving/arbogerichtbeleid/zorgplicht van:
 - Nederlandse Ministerie van Defensie
 - Amerikaanse Ministerie van Defensie
 - Arbeidsinspectie
 - leidinggevenden
 - veiligheidsfunctionarissen
 - bedrijfs/huisartsen bij Defensie

- toezicht op werkvloer
 - medezeggenschapsraad
 - (ex-)werknemer van Defensie
- i. Welk beleid is er voor het blijven toepassen van chroom-6 en/of CARC in de toekomst?

RISICO

Algemene vragen

22. Hoe ziet de blootstelling-effect relatie eruit voor de effecten op de gezondheid die gerelateerd zijn aan de blootstelling aan chroom-6 en/of CARC?
23. Zijn er blootstellingen aan andere gevaarlijke stoffen die mogelijk deze relatie tussen effecten op de gezondheid en blootstelling aan chroom-6 en/of CARC beïnvloeden? Zo ja, hoe ziet de blootstelling-effect relatie eruit voor de effecten op de gezondheid die gerelateerd zijn aan de blootstelling aan chroom-6 en/of CARC in combinatie met de blootstelling aan die andere gevaarlijke stoffen?
24. Beïnvloedt leefomgeving, levensstijl of genetische achtergrond (o.a. voeding, roken, water, buitenlucht) deze relatie tussen effecten op de gezondheid en blootstelling aan chroom-6 en/of CARC? Zo ja, hoe ziet de blootstelling-effect relatie eruit voor de effecten op de gezondheid die gerelateerd zijn aan de blootstelling aan chroom-6 en/of CARC in combinatie met leefomgeving, levensstijl of genetische achtergrond (o.a. voeding, roken, water, buitenlucht)?

Vragen mbt Defensie situatie

25. Wat is het risico op effecten op gezondheid als gevolg van blootstelling aan chroom-6 en/of CARC voor (ex-)medewerkers van Defensie, gegeven locatie, functie, werkzaamheden, werkomstandigheden, blootstellingsduur, tijdsperiode, beschermingsmaatregelen en andere blootstellingen?
(uitgangspunt hierbij is het risico op de gezondheid als gevolg van blootstelling aan chroom-6 en/of CARC)
26. Hoe aannemelijk is het dat een door een (ex-)medewerker van Defensie gerapporteerd effect op de gezondheid het gevolg is van blootstelling aan chroom-6 en/of CARC, gegeven locatie, functie, werkzaamheden, werkomstandigheden, blootstellingsduur, tijdsperiode, beschermingsmaatregelen en andere blootstellingen?
(uitgangspunt hierbij is de aanwezigheid van een effect op de gezondheid en aannemelijkheid door blootstelling aan chroom-6 en/of CARC)
27. Is het mogelijk om een epidemiologisch onderzoek uit te voeren naar blootstelling aan chroom-6 en/of CARC en effecten op de gezondheid? Vereisten hiervoor zijn een duidelijk gedefinieerde studipopulatie, objectieve blootstellingskarakterisering, en objectieve gezondheidskarakterisering.

AANSPRAKELIJKHEID/JURIDISCH

Vragen mbt Defensie situatie

28. Wat is de procedure naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek?
- Aansprakelijkheid Defensie
 - Erkenning
 - Bewijslast
 - Schadevergoeding
 - Verjaring
 - Nabestaanden
 - Hypotheek
 - Zorgverzekering

MEDISCHE TESTEN/ONDERZOEK

Algemene vragen

29. Kan blootstelling aan chroom-6 en/of CARC in het lichaam worden aange-
toond/gemeten
(zowel tijdens blootstellingsperiode als achteraf)?
30. Kan (lichamelijk) medisch onderzoek uitwijzen of een bepaald effect op de gezondheid
gerelateerd is aan de blootstelling aan chroom-6 en/of CARC?

Vragen mbt Defensie situatie

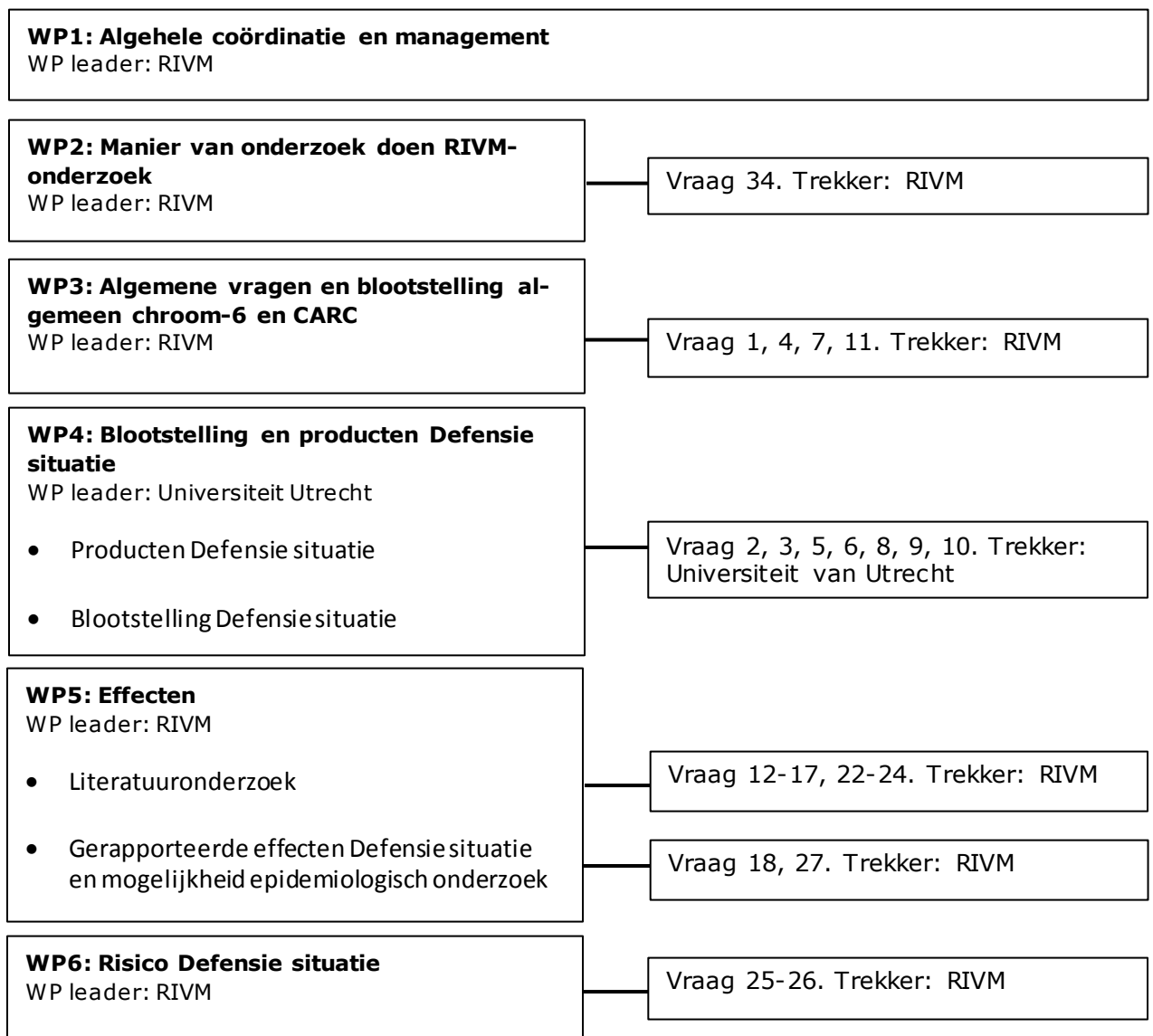
31. Wanneer heeft Defensie welk (lichamelijk) medisch onderzoek voor (ex-)medewerkers
van Defensie aangeboden? Welke afwegingen hebben plaatsgevonden voor de keuze
hiervoor?
32. Wie bepaalt welke (medische) onderzoeken worden uitgevoerd voor (ex-)medewerkers
van Defensie?
- kosten
 - op welke termijn
 - wie voert deze onderzoeken uit
 - communicatie hierover
33. Wat is de procedure voor het consulteren van een arts door (ex-)medewerker van De-
fensie met betrekking tot:
- rol huisarts en bedrijfsarts
 - blootstelling aan chroom-6 en/of CARC

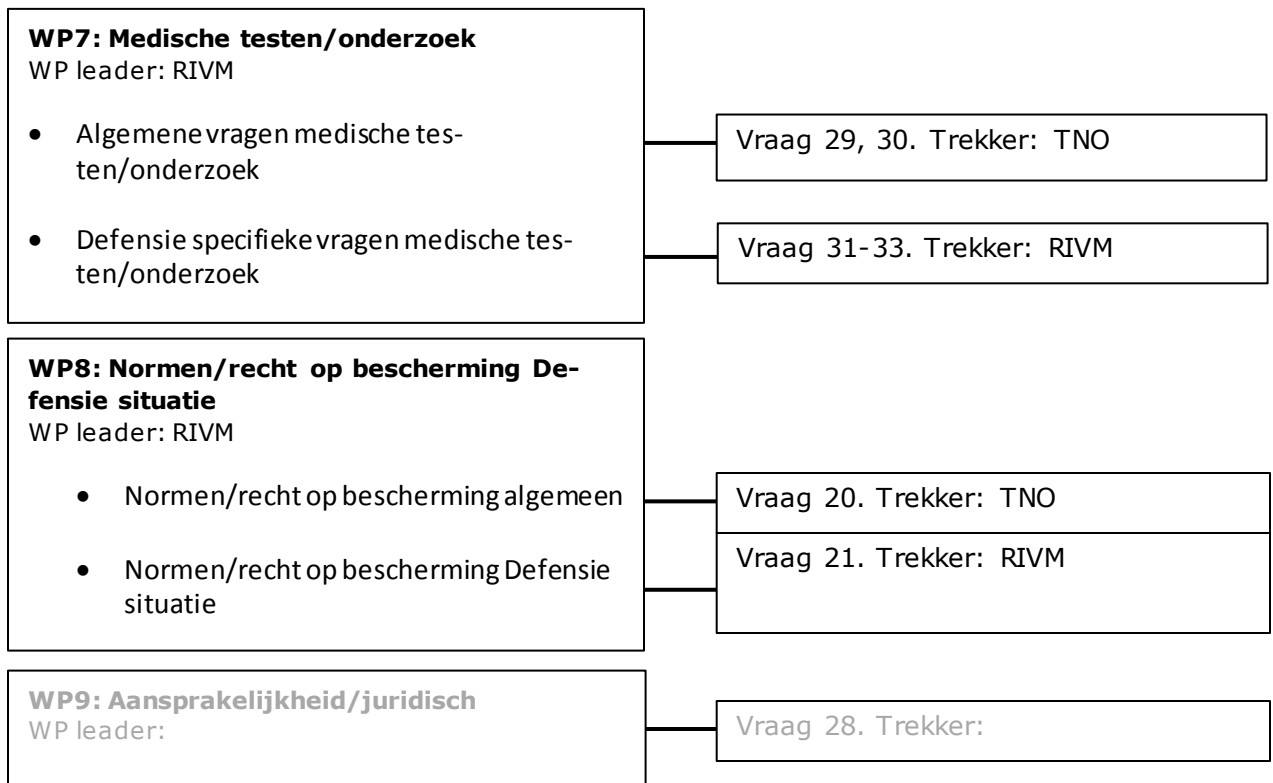
MANIER VAN ONDERZOEK DOEN RIVM-ONDERZOEK

34. Hoe ziet de procedure voor het uitvoeren van het RIVM-onderzoek eruit met betrek-
king tot:
- taken RIVM
 - transparantie RIVM-onderzoek
 - rol paritaire commissie
 - rol Ministerie van Defensie
 - rol GGD onderzoek
 - rol andere (onafhankelijke) wetenschappers / onderzoeken
 - duur onderzoek
 - financiering onderzoek
 - tijdsperiode onderzoek
 - registratie voor het onderzoek
 - opstellen onderzoeksvragen
 - gebruik van informatie van (ex-)medewerkers
 - werving (ex-)medewerkers van Defensie
 - betrokkenheid (ex-)medewerkers van Defensie
 - informatievoorziening naar (ex-)medewerkers van Defensie
 - beantwoorden van vragen

BIJLAGE II: Beschrijving consortium en werkpakketten (WP's)

Per WP is er een WP-leider, die verantwoordelijk is voor uitvoer van het onderzoek binnen het WP. Daarnaast zijn er per WP één of meerdere trekkers die verantwoordelijk zijn voor de uitvoer van deelonderzoeken binnen het WP. De vraagnummers verwijzen naar de vraagnummers in de lijst met geprioriteerde en vastgestelde onderzoeksvragen door de Paritaire Commissie.

NB. WP9 is wel al ingericht. Vraag 28 is echter nog niet vastgesteld door de Paritaire Commissie om uitgewerkt te worden in een onderzoeksplan.